

farebná asymetria - nerovnomerné rozloženie *farieb*, sledujúce zvyčajne *kompozičné* ciele; pozri *ladenie farieb kontrastné; maliarstvo*

farebná čistota - jedna z vlastností *farby*, jej *farebnej kvality*; daná rozdielom medzi *farebným tónom* a neutrálnou farbou sivou; môže byť znižovaná pridávaním neutrálnej šedej približne o rovnakej svetlosti; pozri *farby čisté*

farebná harmónia/súzvuk farieb - jednota rozdielných *farebných tónov*, ktorých protiklady môžu byť tlmené vzájomnými vzťahmi: jemnými prechodmi, redukciou až k *monochromatickej* farebnosti, alebo naopak môžu byť zvýraznené bez toho, aby sa stratila harmónia; pozri *ladenie farieb decentné, symbolika farieb: farba modrá; Ostwaldov farebný kruh*; porovnaj *farebná symetria*; pozri *zátišie; Der Blaue Reiter*

farebná indukcia - jav, pri ktorom tmavá farebná plocha svoje bezprostredné okolie zafarbuje a zosvetľuje a naopak; uplatnenie farebnej indukcie v *kompozícii*: červená farba dáva sivému okoliu zelený nádych, fialová farba dáva sivému okoliu žltý nádych, oranžová farba dáva sivému okoliu modrý nádych ap.; pozri *farebný kontrast simultánný; Chefreulov zákon simultánneho kontrastu; svetlo, tieň, osvetlenie; farba javová, farba lokálna*

farebná intenzita - sila zmyslového účinku *farebného tónu*; najúčinnnejšie sú farby plne nasýtené *farbivom*, vtedy sa označujú ako *farby sýte*; farebná intenzita sa znižuje pridávaním čiernej, bielej a sivej; napriek tomu je farebná intenzita u plne *sýtych farieb* rôzna: napr. *sýta zeleň* má menšiu farebnú intenzitu ako *sýta červená*; pozri *jour de vernissage; V. V. Kandinskij*

J. Collinásy: Rajská záhrada (1958)

A. Holzer: Anjel vzkriesenia (2012)

farebná kameňotlač - litografia farebná

farebná kompozícia - zámerné využitie zmyslových vlastností farieb a ich vzájomných vzťahov na vytvorenie farebnej harmónie, farebnej symetrie, farebnej asymetrie, farebného rytmu apod.; pozri ladenie farieb decentné a kontrastné, farby lokálne

farebná kvalita - vlastnosť farby daná farebným tónom, farebnou svetlosťou a farebnou čistotou

farebná litografia - litografia farebná/farebná kameňotlač

farebná litografická reprodukcia - autochróm

farebná perspektíva - perspektíva farebná

farebná pestrosť - pôsobenie dvoch alebo dviacerých farieb, ktoré nerešpektuje zákonitosti farebných vzťahov (pozri ladenie farieb, farebný kontrast); tým sa líši od farebnosti; pozri farbotlač; papagájčie umenie, farby pestré

farebná proporcia - pomer daný kvantitatívnymi vzťahmi farieb (napr. veľkosť farebnej plochy) a kvalitatívnymi vzťahmi farieb (napr. farebná čistota)

farebná reprodukcia - reprodukcia farebná

farebná rytina - rytina farebná

farebná svetlosť - farebná kvalita daná zosvetľovaním farebného tónu takmer až k bielej alebo stlmením farebného tónu takmer až k čiernej a označuje rozdiel medzi nimi; pozri jas

farebná symbolika - pozri farba biela, žltá, červená, modrá, zelená, hnedá, sivá, čierna, fialová; farby liturgické, heraldické farby, farebná symbolika štyroch temperamentov; cirkus; Ikonografia a ikonológia (F.Panofsky, 1939); islamské umenie; lámaizmus, Bie Brücke, expresionizmus

farebná symbolika štyroch temperamentov - antická farebná symbolika, v ktorej farba čierna symbolizuje melanchóliu (stav smútku a tiesne), farba červená zodpovedá sangvinikovi, farba žltá cholericovi (farba žlče), farba biela flegmatikovi; pozri farebná teória

farebná symetria - súmerné rozloženie farieb po oboch stranách kompozičnej osi, pri ktorom sú vždy bezprostredne k sebe príbahlé tóny najmenej kontrastné; princíp sa presadzuje v detskej maľbe, využila ho aj raná renesancia: trecento

farebná sýtosť - sýtosť farby

farebná škála - pozri škála

farebná tabuľka - pomôcka pre hodnotenie fotografických materiálov; súbor vhodne zvolených farebných plôšok na určenie kvality reprodukcie farieb porovnaním originálu a reprodukcie

farebná teória - v antike farebná teória vychádzala z filozofických základov (pozri farebná symbolika štyroch temperamentov): ovládaná predstavou štyroch živlov, ktorým sa usilovala priradiť farby; základom farebnej škály v umeleckej tvorbe bol trojzvk farby bielej, čiernej a červenej (odraz najmä vo vázovom maliarstve a architektúre: pozri grécke antické umenie); grécky filozof Empedokles z Akragantu (493-430 pr.Kr.) uvažoval o štvrtej farbe, ktorá by zodpovedala farbe žltého okru (červenožltému alebo žltozelenému odtieňu), ktorú nazval ochrón a prisudzoval jej

charakter svetlosti, plavosti a vyblednutosti; pozri *spektrum, škála, spektrálne farby, farba žltá, červená zelená, farebný kruh, farby základné/ primárne*

farebná tlač - tlač farebná

farebná tlač anglická - anglická farebná tlač

farebné kovy - v súvislosti s *umeleckými remeslami a starožitníctvom* pre výrobky z farebných kovov užívaný aj termín *dinanderia*; pozri *inlay, niello, intarzia*; tzv. *Monelov kov, mosadz, meď, cín, olovo; umelecké opracovávanie kovov, odlievanie kovov*

farebné počutie - komplexný vnemový proces, senzorická dispozícia jedinca, pri ktorej sa sluchové vnemy spájajú so zrakovými predstavami a vytvárajú tak novú kvalitu; tejto dispozície využívalo napr. *kinetické umenie, orfizmus*; pozri *syntézia*

farebné spektrum - *spektrum*; pozri ďalej *farebné zložky bieleho svetla*

farebné videnie - vnímanie a rozlišovanie farieb, umožnené receptormi na sietnici oka, čapíkmi; človek k nemu dospel rozlíšením temna od svetla a farby čiernej od bielej; prvou farbou, ktorou farebné videnie ontogeneticky a fyto-geneticky začalo bola farba červená, potom až nasledovali ďalšie farby; pozri *Purkyňov fenomén, chróma, farbosleposť*

farebné vzťahy - *farebný kontrast, farebná proporcia, farebná kvalita, farebná harmónia, farebný kontrast, farebný rytmus* ap.; spolu vytvárajú *farebnosť* diela, ktorá sa líši od *farebnej pestrosti* práve zohľadňovaním týchto vzťahov; pozri *maliarstvo, expresionizmus, Die Brücke*

farebné zložky bieleho svetla - Smith: odhalené Newtonom vďaka javu, pri ktorom sa svetelné lúče rôznej vlnovej dĺžky pri priechode redším prostredím do hustejšieho (vzduch > sklo) rôzne lomí; rýchlejšie prechádzajú hustejším prostredím lúče červenooranžového svetla (preto sa lomí menej) ako lúče modrého alebo fialového svetla (preto sa lomí viac); viditeľné svetlo zaberá iba malú časť celého elektromagnetického spektra (od 390nm fialového svetla po 760nm červeného svetla); väčšiu dĺžku ako červené svetlo majú infračervené lúče a po nich rádiové vlny; menšiu dĺžku ako modrofialové svetlo majú už len ultrafialové svetlo, röntgenové lúče a gama lúče; pozri *spektrum, spektrálne farby, primárne svetelné farby; Slnko*

farebnica - v *polygrafii* zásobník prispôsobený regulovanému odberu *tlačovej farby*; súčasť *farebníka* tlačového stroja; pozri *tlač irisová/tlač dúhová*

farebník - súčasť agregátu tlačového stroja, riadenie privádzajúce a navaľujúce farbu na tlačovú formu pred každým odtlačkom, čím vzniká rovnomerný farebivý film; pozri *farebnica*

farebnosť - *kolorit*; pôsobenie dvoch alebo viacerých *farebných vzťahov* podľa istých zákonov; tým sa líši od *farebnej pestrosti*, ktorá tieto zákonitosti nerešpektuje; farebnosťou neoznačujeme jednu osamotenú farbu, napr. *grafický list* tlačený červenou farbou neoznačujeme za farebný; pozri *symbolika farieb: farba hnedá; monochromia; pleochroizmus; kolorovanie*

farebný drevorez - drevorez farebný

farebný drevoryt - drevoryt farebný

farebný lept - lept farebný

farebnosť harmonická - pozri *farby harmonické*

farebnosť kontrastná - pozri *farby kontrastné*

farebný - chromatický

farebný akcent - dôraz vychádzajúci z toho, že farba upútava pozornosť vtedy, ak jej malé množstvo je obklopené *farbou kontrastnou* (napr. červený bod v zelenej ploche) alebo sa svetlé *farebné tóny* ocitnú v tmavom okolí, alebo keď sa *farby čisté* ocitnú medzi *farbami lomenými*

farebný akord - farebný súzvuk, *farebná harmónia*

farebný analyzátor - prístroj pre rýchle určovanie kopírovacích expozícií pri kopírovaní farebných *negatívov*; slúži na zhotovenie farebnej a hustotou vyrovnanej kópie

farebný kontrast - nadradenie farieb v *spektru* protíľahlých, takže sa tieto stávajú hlavnými farbami maľby; im sú podriadené ostatné farby ako vedľajšie; farebný kontrast môže splývať s ďalšími vlastnosťami farieb (teplota a chlad farby), farebný kontrast môže byť vytvorený aj ako vzťah všetkých farieb k základnému, prevažujúcemu *farebnému tónu*; farebný kontrast je najsilnejší medzi dvojicami *komplementárnych farieb* červená - zelená, modrá - oranžová, žltá - fialová, ktorý je súčasne aj kontrastom *teplých a studených farieb*; pozri *kontrast simultánny, komplementárny; maliarstvo*

<http://www.dsourc.in/course/visual-design-colour-theory/colour-interaction-and-color-effects>

farebný kontrast komplementárny - komplementárny kontrast

farebný kontrast simultánny - simultánny kontrast

farebný kruh - zjednodušená verzia farebného spektra; obsahuje *farby základné* (červenú, modrú, žltú), medzi nimi *farby sekundárne* (fialovú, zelenú, oranžovú) a od nich odvodené ďalšie farebné tóny;

najznámejší farebný kruh: *Ostwaldov farebný kruh*, *Chevreurlov farebný kruh*; pozri *farby teplé*, *farby studené*

farebný kruh Chevreulov - *Chevreurlov farebný kruh*

farebný kruh Ostwaldov - *Ostwaldov farebný kruh*

farebný lept - *lept farebný*

farebný linoryt - *linoryt farebný*

farebný odtieň - www: ľudské oko údajne rozozná 2000-20 000 farebných odtieňov; pre toto množstvo chýba príslušné pomenovanie; aby bolo možné konkrétnu *farbu* presne definovať, bolo nutné stanoviť nejakú farebnú metriku; prvá štandardizácia sa uskutočnila r. 1931 (1931 CIE = Commission Internationale de l'Éclairage); pozri *odtieň*; V. V. *Kandinskij*

farebný rytmus - rozvrh, radenie a striedanie *farieb* a *farebných kvalít* (*farebnej čistoty*, *farebnej intenzity* ap.) tak, aby sa vracali a opakovali podľa určitého poriadku, ktorý zodpovedá kompozičnému, výrazovému a obrazovému zámeru

farebný tón - kvalita, vyjadrená vlnovou dĺžkou v rozsahu od 380-770 nanometrov (nm); označuje sa slovami žltý, červený, zelený apod.; vyjadruje relatívnu svetlosť a tmavosť farebnej *plochy* (žltá - relatívne svetlá oproti modrej - relatívne tmavej); tieto vzťahy sa určujú porovnávaním dvoch susedných farieb; v USA používaný aj termín *hodnota/value*; pozri *kolimetria*, *farebný kruh*; *poltón*; *kolorita predmetu*, *farby lokálne*; *modelácia*; *impasto*

-tón farby je to, čím sa jednotlivé farby od seba líšia a čo popisujeme pojmi červená, žltá, modrá...

farebný zmysel - podstatná vlastnosť človeka založená na citlivosti jeho zraku k *farebným kvalitám* a k významom s nimi spojeným; historickým vývojom sa tento zmysel zjemňuje; prvou rozlíšenou farbou bola zrejme žltá/zlatá, hneď po nej červená, potom zelená a nakoniec modrá; dnešné *luminescenčné/svietivé* farby ďalej rozširujú a ovplyvňujú obecný farebný zmysel; pozri *symbolika farieb*

Fareyov elipsograf - prístroj na kreslenie kruhov v *lineárnej perspektíve*, vynález angl. inžiniera Johna Fareya

farizeji - predstavitelia starožidovskej náboženskej hnutia v *Palestíne* (pozri *Judea*), založenej v 2.st.pred Kr. puritánsky dodržiavajúci predpisy judaizmu (pozri *chasidi*); *Ježiš* ich kritizoval pre ich pýchu a pretváрку, a preto sa ho snažili odstrániť; pozri *sanhedrin*, *Pilát Pontský*, *Jozef z Arimatie*, *Nikodém poučovaný Kristom/ Rozhovor s Nikodémom*; *Židia*

farizej Nikodém - *Nikodém*

farizej Šimon - *Šimon farizej*

Farnese - taliansky šľachtický rod; vzostup moci voľbou Alessandra Farnese za pápeža Pavla II. (1534); rod vymiera v Parme 1731 a jeho dedičov tvoria španielsky rod Bourbonovcov; pozri *Museo nazionale* (v Neapole)

tzv. **farnésy byk** - sochárske dielo *rhódskej školy*; dnes v *Museo nazionale* (v Neapole)

Faros - ostrov pri *Alexandrii*, na ktorom sa nachádzal jeden zo *Siedmich divov sveta*: 140 m vysoký maják so sochou *Poseidóna*; zrúcaný počas zemetrasenia v 14.storočí

farská škola - jedna zo škôl *perzského miniatúrneho maliarstva* (stredisko Fars strediskom miniatúrneho maliarstva) ktorá rovnako ako *širázska škola* mala výtvarný názor založený na kresbe, ktorej bola podriadená farba nanášaná v tenkých vrstvách, so zvýraznenými postavami a tlmeným pozadím

fasáda - *priečelie*; z lat. *facies* – „tvár“; vonkajšia strana budovy; pozri *stucco lustro*, *rizalit*, *almara*, *churriguerrimus*, *maľba nástenná*

fasáda zavesená - *curtain wall*

fascēs (cum securibus) - zväzok prútov s červenými remeňmi a zastoknutými sekerami/sekerou uprostred; odznak moci najvyšších *rímskych* úradníkov, symbolizujúci oprávnenie udeľovať tresty, vo všeobecnosti vládarsku moc; v novoveku fascēs politický symbol republikánskej štátnej formy; od Veľkej francúzskej revolúcie 1789 spájaný s *frygickou čiapkou*; variantom fascēs je *liktorský zväzok*, politický symbol talianskeho fašizmu; pozri *symboly republikánske*; *directoire*

fascie/páska - z lat. *fascia* – „páska, stužka“; mierne vystupujúci, vodorovný *architektonický článok* na iónskom a dórskom *architráve* (pozri *dórsky*, *iónsky poriadok*); pozri *páska*

fašiangy - ľudové obrady v čase *Troch kráľov* (6.január) do počiatku veľkonočného *pôstu*; typické sprievodom fašiangových *masiek*; variantom fašiangových osláv sú aj *karnevaly*; pozri *prevrátený svet/ mundus inversus*; českým termínom pre fašiangy je *masopust*; pozri *Veľká noc*

fašistické symboly - pozri *svastika/križ hákový*, *liktorský zväzok*

fata morgana - skreslený obraz vzdialených predmetov, spôsobený odrazom predmetov vo vrstvách vzduchu s rozdielnymi teplotami

fat cap - pozri *graffiti*

- Fátimovci** - arabská dynastia z obdobia 909-1171 rozširujúca svoje panstvo postupne v krajinách Mahrebu, Egypte, Sýrii, Palestíne, časti Arabského polostrova a na Sicílii (10.-poč.11.st.); pozri *islamské umenie*
- Les Faues** - vo fr. – „šelmý, divá zver“; názov pre skupinu maliarov vystavujúcu na parížskom *Podzimnom salóne* 1905; autorom pôvodne posmešného pomenovania kritik L.Vauxelles; výrok "Donatello medzi šelmami" platil Marquetovej *buste*, ktorá štýlom pripomínala *quattrocento*; maliari názov prijali a pomenovali sa *fauvistami*; pod týmto názvom vystavovali o rok neskoršie na *Salóne nezávislých*; skupina Les Faues; skupina nemala dlhé trvanie a maliari sa od pôvodne jednotného názoru odklonili najmä pod vplyvom Cézanna; (Matisse, A.Derain, A.Marquet, G.Roualt, Ch.Caimoin, H.Ch.Manguin, J.Puy, O.Friesz, K.van Dongen, H.E.Cross, L.Flandrin)
- Faun/Faunus** - v *rímskej mytológii* boh plodnosti a úrody, niekedy zvaný *Luperkus* (ochranca stád pred vlkami); v jednej z verzii otec mýtického kráľa *Latina*; boh *vešty*, *boh plodnosti*, ochranca polí a dobytká, učiteľ vzdelanosti a mravov; jeho sídlom bola jaskyňa *Lupercal* na úpätí *Palatinu* a najznámejšia veštiareň jeho kultu pri prameni v Albuney v Tiburu; so svojou ženou *Faunou* mal veľký počet detí - faunov; od *helenizmu* splyval s *Panom* a *satyrmi*; pozri *luperkálie*, *Akis* a *Galatea*; *rímski bohovia*; (P.Vecchio, P.Rubens, Rodin, B.Kafka, J.Váchal, P.Picasso, M.Švabinský)
- Fauna** - v *rímskej mytológii* žena/dcéra/sestra *Fauna*, *bohyňa plodnosti* a ochrankyňa zvierat
- fause-braye** - v *bastiónovej sústave* obranný prvok predsunutý pred *bastión*, ktorého tvar sleduje; spojený s krytou komunikáciou (pozri *kaponiéra*, *poterna*) so susednými *ravelinami*, alebo vytvára priebežný val druhej obrannej línie
- Faust Johan** - v nemeckej ľudovej literatúre postava učeného dobrodruha, ktorý sa spojil s *diablom*, aby získal mladosť a lásku krásnej Markéty; tiež román Wilhelma Goetha; pozri *Mefisto*
- fauvizmus** - od franc. slova faue – „šelma“; výtvarný smer vo francúzskom prostredí v rozmedzí rokov 1905-1907, vychádzajúci z *expresionizmu*; charakteristickou črtou je radostná žiarivá farebnosť, *čisté farby* vo väčších plochách, zjednodušenosť tvarov a lineárna *arabeska*; smer ťažil z *impresionistických* teoretických a praktických poznatkov o zrkovných vnemoch, z *pointilistického* rozkladu farebných machúľ, zo Signacovej *neoimpresionistickej* teórie *farebnosti* odpútanej od predmetu, z Goghovho zmyslu pre citovú hodnotu čistej farby, Gauguinovo zmyslu pre *harmóniu*, zo *secesnej* a *symbolistickej* dekoratívnosti; vo tvorivom procese odmietal špekulatívnosť a zdôrazňoval inštinktívnu bezprostrednosť, danú temperamentom maliara; fauvizmus pretrval ako umelecký názor aj po 2.sv.vojne, obohatený o nové postupy (*koláž*, *vystrihovačky*); napriek tomu najviac uznávaný doma vo Francúzsku, menej v zahraničí; ((Matisse, A.Derain, A.Marquet, G.Roualt, Ch.Caimoin, H.Ch.Manguin, J.Puy, O.Friesz, K.van Dongen, H.E.Cross, L.Flandrin) Čechy: V.Špála, V.Beneš, L.Šíma, B.Žufan; Slovensko: E.Nevan, L.Fulla); pozri Les Faues; tzv. *nemecká Matissova škola*, *noví fauvisti*
- favela** - obecné označenie bedárskych okrajových štvrtí brazílskych miest; *slums*; pozri *urbanistika*
- Favonius** - rímsky názov *Zefyra*; pozri *rímski bohovia*
- fazeta** - 1.hrana skosená pod daným uhlom; brúsená okrajová plôška *skla* alebo *drahokamu*; pozri *diamant*, *brús*; *diamantový vlys*, *diamantový rez/ bosáž diamantová*; porovnaj *mugle*
2.v *grafike* šikmo zabrúsené okraje kovových *matric/štokov*; pri tlači zanechávajú na papieri príznačnú vytlačenú stopu; reliéfny okraj otláčenej dosky na papieri je dôkazom, že *grafický list* je výsledkom *tlače z hĺbky*
- fazetová bosáž** - *bosáž fazetová*
- fecit** - z latinského - „zhotovil“; skratka fec.; *f.*; pozri *pinx*, *sc.*
- Fédération Internationale des Archives du Film** - *Medzinárodný zväz filmových archívov/ FIAF*
- féria** - výpravná hra s rozprávkovým alebo fantastickým námetom, v ktorej vystupujú víly, *elfovia*, bohovia; počiatok v orientálnych a antických hrách; ako divadelný žáner od poč.17.st. v Taliansku, rozšírené najmä v *baroku*; pozri *divadlo*; *rozprávka*
- Felicita** - (†165); *kresťanská svätica* a *mučenica*, o ktorej sa vie veľmi málo; podľa tradičnej *legendy* bola bohatou rímskou *matrónou*, matkou siedmich kresťanov; jej synovia padli pred jej očami jeden po druhom popravení ale ona ich presviedčala, aby vytrvali vo svojej viere; nakoniec bola aj ona sťatá alebo vhozená do vreleho oleja; zobrazovaná v talianskom renesančnom maliarstve s *palmovou ratolesťou*; sprevádzaná zvyčajne svojimi synmi tiež nesúcimi *palmovú ratolesť*
- Félix z Valois** - pozri *Karlov most*
- Fémé - Fama**
- Femios** - v *gréckej mytológii* syn *Terpiov*, spevák v *Odyseovom* paláci, ktorý svojím spevom zabával nápadníkov *Penelopé*; keď sa Odyseus vrátil z cesty do *Trójskej vojny*, chcel sa mu za to pomstiť; Femios mu dokázal, že spieval iba z prinútenia, a preto na prosbu *Telemacha* mu Odyseus odpustil
- feng-chuang** - Biedermann: v staročínskych predstavách zodpovedá *fénixovi*; spájajú sa v ňom protiklady *jin* a *jang*, preto je symbolom pre *manželskú svornosť*; pozri *vták*, *monštrá*

Fenícia/Foinikia - z gréc. foinix – „purpurová farba“ (porovnaj *fénix*; pozri *purpur*), čo zodpovedá aj staršiemu názvu *Kanaan*; historické územie na juhovýchodnom pobreží Stredozemného mora; Feničania od 2.tis. pred Kr. vytvárali otrokárske štáty na historickom území dnešného pobrežia Sýrie a Libanonu, kolonizovali územia severnej Afriky, Sicílie a Hispánie, kde zakladali osady, napr. okolo 8.st.pred Kr. Kartágo; Fenícia nikdy netvorila centralizovaný štát, iba mestá, ktoré vytvárali konfederáciu (*Byblos*, *Arad*, *Bérytos*, *Sidón*, *Tyros*); Fenícia bola závislá sriedavo od *Egypta*, ríše *Chetitov*, *Asýrie*, *Babylonskej* a *Perzskej ríše*; po dobytí *Alexandrom Macedónskym* sa stala súčasťou *helenistického sveta*; kultúrnym prínosom Fenície bolo vytvorenie *fenického písma*; pozri *Tripolis*, *Baalbek*; *cippus*, *tofet*, *osol*; *Kartágo*

fenické písmo - znakové fonetické písmo (znak pre skupinu 22 spoluhlások > fenické písmo bolo už *hláskovým písmom*) s ustáleným ľavosmerným poradím, ktoré sa vyvinulo z *piktografického písma* v 13.st.pred Kr.; dva varianty: bežné obchodné písmo a *kaligrafické písmo*; z fenického písma vychádzalo *grécke* a *latinské písmo*; pozri *hieroglyf*, *démotické* a *hieratické písmo*, *obrázkové písmo/piktografické písmo*

fenické umenie - nadväznosť na umenie severosýrskej oblasti (Ugarit), ovplyvňované *egyptským umením*, umením *Mezopotámie* a *Anatólie*; rozvoj v umeleckých remeslách (kov, sklo, textil, *glyptika*, *empaistika*); pozri *bétyl*, *tofet*

fenickí bohovia - *Aštara/Aštarta/Astarot*, *Moloch*, *Dakon/Dágon*, *Melkart*, *Bes/Besa*, *Besas*, *Tanit*, *Hamon*, *El*, *Baal*, *Adonis*, *Derketo/Derceto*, *Kadeš*; *bétyl*, *tofet*

Feničania/Foiničania - *semitskí* obyvatelia starovekej *Fenície*; pozri *Kartágo*, *Punovia*

fenig - od *stredoveku* drobná *minca* v strednej a západnej Európe

Fénix/Foinix/Phoenix - v starovekej orientálnej mytológii *vták*, ktorý sa sám po niekoľko storočiach spáli, aby omladený vzlietol z popola; v egyptskej verzii (*bennu*) zrodený sám zo seba, v *Heliopolise* ako mýtický tvor, ktorý sa každých 500 rokov v hniezde z *myrty*, *škorice* a *nardu* sám spaľuje a z popola sa opäť sám rodí; zobrazovaný ako *purpurový* a *zlatý orol*, neskoršie *modrá volavka*; v čínskom umení s rozopätými krídlami nad plameňom ako symbol ohňa a juhu; v rímskej *antike*: symbol obnovy a večného trvania rímskeho cisárstva > zobrazovaný na *zemeguli* (pozri *rímske mince*); *kresťanský symbol* smrti a *vzkriesenia* Krista (porovnaj *charista*: prisúdený *Márii*), tiež symbol upálenia kresťanských *mučeníkov*; v čínskej mytológii atribút *Čchang-Kuo-Laa*, *Baleka*: *raj* > *Kráľovná západu*; pozri *Gorgony*, *Perseus*; *Cnosti a Neresti*: *Castitas*, *Spes*; *páv*; *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

Baleka: bájny vták čínskych, indických a arabských starovekých mýtov; v Číne symbolom *šťastia* a *narodenia svätého*; Egypťania vtáka nazývali *bennu* a uctievali ho v *Heliopolise* ako *dušu* slnečného boha *Ré* a neskoršie aj *Usirewa/Osirisa* v čase, keď splyvali obidve božstvá; *fénix* v podobe *bennu* sa tak stal sprievodcom mŕtvych na druhý svet (pozri *psychopompos*), kde sú mŕtvi prežarovaní lúčmi slnečného boha (pozri *podsvetie*, *sieň oboch právd*); *fénix* preto symbolizuje *zmŕtvychvstanie* (> v odkaze na *fénixa* sa potom stáva symbolom *zmŕtvychvstania* aj *páv*); *fénix* splyval s predstavou *okridleného slnečného kotúča*; v Grécku znamenal vývojové úseky sveta, *večnosť* a *trvalú obrodu* všetkého pozemského (preto *fénix* symbolizoval aj čas); predstavu vyjadruje mýtus o tom, že na svete po stáročia existuje vždy iba jeden *fénix*; keď sa po päťsto rokoch blíži jeho smrť (Herodot), stavia si z vonného dreva hniezdo na *palme* (v gréčtine sa jeden druh palmy volá *phoenix*); ide tu o tradičné spojenie symboliky ohňa a *svetla* s vegetáciou (mozaiky v *Ravenne*); v rímskej *antike* sa stal *fénix* symbolom obnovy a večného trvania cisárstva (preto zobrazovaný na *zemeguli*); pri zobrazovaní je *fénix* podobný osobitne na *zlatého bažanta* alebo *volavku*; v maliarstve zdôrazňované červené a zlaté perie *fénixa*, niekedy nesie aj slnečný *nimbus*; v kresťanstve je *fénix* symbolom *zmŕtvychvstania* a je *vzťahovaný* ku *Kristovi* (prešiel žiarou utrpenia a smrti k novému životu), ďalej sa *vzťahuje* k *ukrižovaniu*, *stromu života*, *znovuzrodeniu* a *raju*; *fénix* pripomína aj *mučenícku smrť* upálením; v 15.st. sa stal symbolom *Panny Márie*, jej *zrodenia* a *zrodenia Krista*; v umení je *fénix* motívom *mozaikových výzdob* rímskych *bazilik* (4.-5.st.), *sarkofágových reliéfov* a *výzdoby katakomb*; vo vrcholnom stredoveku je zobrazovaný popri iných *Kristových symboloch* *leva*, *pelikána*, *orla* ap., často *sediaci na palme*, ale tiež iba s *palmovou ratoľstou*; *fénix* je aj motívom *moderného umenia* (O. Zadkine); pozri *raj* > *Kráľovná západu*

Hall: bájny vták, ktorého starovekí autori (Herodotos, Ovidius, Plinius Starší a d.) popisovali rôzne; dožíval sa vysokého veku (niektorí autori hovoria o päťsto rokoch); v stredoveku zvyčajne *spájaný s ukrižovaním* a bol atribútom *personifikovanej Čistoty* (pozri *Čistota a Nevinnosť*, *Cnosti a Neresti*); v neskoršom náboženskom umení sa zobrazuje *zriedkavo*, ale *vidno ho*, ako *zdobí nádobu* v *alegorickom zátiší*

Biedermann: názov pochádza z gr. slova označujúceho červenú farbu, farbu ohňa (pozri *foinikia* > *foinix* = názov pre *purpurovú* farbu), pretože sa znovu zrodil z očistného plameňa; pôvod má v staroegyptskom vtákovi *bennu*; ako prvá živá bytosť usadil na pravchu vzniknutom z kalu a stelesnia boha Slnka (pozri *Ré*); vtáka *bennu* uctievali v *Heliopolise* (staroegyptsky *On*) a tradovalo sa, že sa objavuje každých 500 rokov; antické mýty vtáka obohatili o ďalšie motívy; fénix sa vraj živil iba rosou, odlietal do cudzích krajín a zbieral tam voňavé byliny, ktoré nosil na oltár v Heliopolise; zapálil ich a sám na nich zhorel na *popol*; po troch dňoch (pozri *zmŕtvychvstanie Krista* po troch dňoch) vstal z popola k novému životu; neskôr ho antické mýty zobrazujú ako vtáka so zlatým alebo štvorfarebným perím; v starom Ríme symbolizoval ustavične sa obnovujúce impérium; v podobnom duchu ho *cirkevní otcovia* pokladali za symbol *nesmrteľnosti* duše a Kristovho vzkriesenia po troch dňoch odpočinku v hrobe); kresťanská *ikonografia* ho často kladie do protikladu k *pelikánovi*; v *alchymistickej* symbolike značí fénix zánik a znovuvytvorenie matérie primy na ceste premeny na *kameň mudrcov*; príbeh o nesmrteľnosti fénixa (*milchama*) v židovských bájach spojený s príbehom o *prvotnom hriechu* (pozri *milcham*); v staročínskych predstavách fénixovi zodpovedá vták *feng-chuang*; problematické je porovnávanie úloh fénixa a mexického *quetzala*; pre blízkosť slova fénix a gréckeho *phoinix* - "*palma*" hľadaná asociácia so symbolikou palmy (rovnako aj s *Apolónom Foibom*)

Heinz-Mohr: mýtický vták veľkosti *orla* a podoby *jastraba* s dlhými záhlavovými perami a červeno - zlatým alebo štvorfarebným perím pochádza podľa antického výkladu z Arábie alebo Indie; ako náhle dosiahol veku sto rokov, rozletí sa cez Libanon, kde nazbiera voňavé byliny, späť do Heliopole v Egypte; tam sa sám zapáli na oltári, obklopený prineseným vonným korením; po troch dňoch vstane z popola; je nezraniteľný a neje bežnú potravu; symbol trvalosti, večnosti, neustálej obnovy, slnečný symbol pre svoju žiarivú krásu, preto prepojenie s mestom *Heliopolis*; často zobrazovaný na rímskych *minciach* z čias cisárstva (Faustina, Konštantín II.), na dlážkových *mozaikách* (pozri *opus pavementum*), často s *lúčovitou svätožiarou* (pozri *nimbus*), často v spojení so stromom (pozri *strom života*); v kresťanskom umení sa s fénixom stretávame (často so svätožiarou) na *epitafoch*, *mozaikách*, *sarkofágoch* a *nástenných maľbách*; fénix sa objavuje aj ako *traditio legis* a *nanebovstúpenie* Krista; stredoveké umenie fénixa vyobrazuje v spoločnosti *pelikána*; objavuje sa v *christologických* vlysoch

Ferganské kone - pozri *dynastia Suej*; *kôň*

fermež - ľanový, prípadne aj makový *olej* so zvýšenou vysychavosťou, ktorá bola dosiahnutá zohrievaním na vysoké teploty za mierneho prístupu vzduchu, alebo pridaním *sikatívov* (podrobne pozri *pokost*); fermeže vyrábané aj zo *živíc* a voskov; použitie pri výrobe náterových olejových farieb, *pojidlo farieb tlačiarskych* (pozri *farba ilustračná, čerň meditlačová*), súčasť *laku záverečného*; pozri *podmaľba na skle ľudová*

fermež damarová - *lak damarový*

fermež jantarová - *lak jantarový*

fermež kopálová - *lak kopálový*

fermež ľanová - najkvalitnejší druh fermeže; z čistého ľanového oleja; používaná aj ako *pojidlo* do *podkladu*

fermež mastixová - *lak mastixový*; užívaná tiež ako ochranný náter pre *olejomalbu*

fermež olejová - *pokost*

fernambuk/fernabukové drevo/brazílske drevo - názov podľa brazílskeho štátu Pernambuco; 1.drevo *brazilwood*, používané pri *intarzii*; pozri *drevo*
2. *farbivo* zo stromu *sappan*; *červeň*

ferrarská škola - maliarska škola z 2.pol.15.st., s charakteristickou žiarivou farebnosťou, osvetlením zdôrazňujúcim plasticosť a užívaním antických reálií; podporovaná vojvodcami d'Este (Tura, Cossa, Costa); pozri *maliarstvo talianske*; *škola*

ferronerie - z fr; termín pre umelecký výrobok z *kovu* (v súvislosti so *starožitnosťami*); pozri *umelecké opracovávanie kovov*; *dielo výtvarné*

ferroniére - názov podľa favoritky francúzskeho kráľa Františka I., nazývanej „La Belle Ferroniére“; francúzska ozdobná obrúčka alebo stuha na čele ako renesančný módný doplnok; vedená vodorovne cez čelo a hladký účes, uprostred zdobená *perlou* alebo *drahokamami*; pozri *móda*; *páska čelná*; *prsteň*

festón - v *architektúre*: plastický alebo maľovaný výzdobný motív z kvetín, listov a plodov; prepletený stuhou, samostatný alebo v *girandách*; v *renesancii* vyvinutý z *enkarpy*

fêtes galantes - *galantné slávnosti*

fetiš - z portugal. feitico – „mocný“; v úzkom význame kultový predmet primitívnych civilizácií, umelého alebo prirodzeného pôvodu, napr. oštep - *Mars*, stĺpy s kravskou hlavou - *Hathorine stĺpy*, *terminus*; africké fetiše pre svoju výtvarnú hodnotu považované za umelecké diela; pozri *thériomorfizmus*, *etnické umenie*, *mágia*, *apotropaion*

fetišizmus - uctievanie neživých prírodných alebo umelých predmetov - *fetišov*, ktorým sa pripisujú *magické* vlastnosti; pozri *nebeské telesá*; tiež sexuálna úchylka (pozri *erotika/sex*); pozri *náboženstvo*

fez - islamská pokrývka hlavy, okrúhleho tvaru bez aj so strapcom, podľa marockého mesta Fés; mužský variant s čiernym alebo modrým strapcom, ženský variant zdobený perlami, zlatom; pozri *móda*; *módny doplnok*

fi - písmeno *gréckej abecedy*: Φ φ

FIAF - Medzinárodný zväz filmových archívov

fiála - z gr. fiale – „nádobá“; architektonický článok *oporného systému* gotickej architektúry v podobe štíhlych, zdobených ihlanovitých vežičiek na konci *pilierov*, veží a *vimperkov*; štíhla špicatá vežička sa skladá zo štvorbokého alebo osembokého drieku, väčšinou v tvare *tabernákulu*, zdobeného *slepou kružbou* a zakrytého sedlovou strieškou na každej strane; ďalej z ihlanovitého hrotu, väčšinou osadeného *križovou kyticou*, *krabom* alebo *kapustnou ružičkou*; jej pôvodnou funkciou bolo zaťažovať *oporný pilier* nad *opornými oblúkmi*, v neskorej fáze sa posilňovala dekoratívna funkcia; fiála nazývaná tiež *tabernákulum*

fialka - v *mariánskej symbolike* stelesnenie skromnosti a pokory; pozri *kvetiny*

fialová - pozri *farba fialová*, *purpur*, *violet*, *lila*

fibrglas - sklenené vlákno, *glass fibre*

fibula - stredoveká *spona* podlhovastého tvaru; zložená z časti hornej obdĺžnikovej alebo polkruhovej, spojenej polkruhom s časťou hruškovitého tvaru; od *doby bronzovej* užívaná na zopnutie odevu na ramene alebo prsiach; pozri *chitón*, *šperk*

Fides - lat. – „viera“; kresťanská *alegória* Viery, zvyčajne žena s korunou, kalichom, príp. s knihou, zvitkom, horiacou sviecou (pozri *Ecclesia a Synagóga*); *Cnosti a Neresti*; *jašterica*; *pes* (Heinz-Mohr)

fidicinae - *rímske prostitútky*, ktoré žili mimo *verejné domy* a boli súčasne hráčkami na *flautu*; obdobne *tibicinae*; pozri *prostitúcia*

figovník - v indickej mytológii (pozri *indickí bohovia*) *strom sveta*; v antickej mytológii (pozri *grécka a rímska mytológia*) *symbol plodnosti* (figovník je vysoko plodivý, zárodky plodov vyrážajú skôr ako listy, plody prežívajú aj zimu, pozri *falos*); v *biblických* zobrazeniach predstavuje nerušený mier (*Šalamún* sediaci pod figovníkom), ten istý význam aj v *asýrskom umení*; v *kresťanstve* symbol plodnosti a prvotného *hriechu* (*Adam a Eva*); figovník symbolizuje aj *Ducha Svätého*; neplodný figovník v *evanjeliu* predstavuje ľudskú dušu zahalenú do planých slov; na papieri z figovníku písané *kódexy Mixtégov*

figúra - lat. figura – „podoba, tvar“

1.postava; pozri *figura serpentinata*, *figura asistenčná*, *stafáž*, *súsošie*, *antitetická skupina*; *figurína*

2.vzorec, obrazec

3.tvar v centre pozornosti; obecná vlastnosť vnemového poľa, ktoré sa vždy rozpadá na komponentu figúra a *pozadie* (vizuálne pole, z ktorého figúra vystupuje a vyvoláva pozornosť)

figúra asistenčná - z lat. assistere – „byť pri tom, pomáhať“; vedľajšia postava v skupinových výjavoch (pozri *portrét asistenčný*, *portrét skupinový*), ktorá sa deja účastní, ale nezasahuje do neho; zachováva si hieraticky nižšie postavenie vyjadrené kompozíciou, *proporciami* (napr. postava *donátora* je nižšia ako postava *svätca*) a umiestením (zvyčajne k okraju obrazu, *súsošia* alebo *reliéfu*); pozri *Baleka*; *portrét*

figúra diaboli - stredoveké *alegorické* zobrazenie *diabla*, často v podobe *opice*; pozri *božia opica*

figúra heraldická - *heraldické figúry*

figúra heroldská - *heroldská figúra*

figura piramidale - z lat. figura – „tvar“, pyramis – „ihlan“; *forma piramidale*, *pyramída* 1 (*Baleka*); *kompozičné* schéma tvorené *trojuholníkom rovnostranným* alebo *ihlanom*, do ktorého sú vkomponované jednotlivé postavy alebo skupiny postáv (pozri *súsošie*); na rozdiel od *figury serpentinata* pôsobí *harmonicky* a *staticky*; používaný vo vrcholnej *renesancii* (*Leonardo da Vinci*, *Raffael*, *Michelangelo*); kompozičné schéma ovplyvnilo vývoj novovekého *iluzionizmu*

figúra reverzibilná - *reverzibilné figúry*

figura serpentinata - z lat. figura – „podoba, tvar“, *serpens* – „had“; iný termín *statua serpentinata*/*špirálová kompozícia*; kompozičné schéma tvorené vyklonenou osou, špirálovým zatočením, prípadne aj pretiahnutím postavy; talianske označenie *manieristického* ideálneho typu dlhej štíhlejšej postavy s malou hlavou, prehnutej do špirálového alebo esovitého postoja, ktorý podľa súdobého *kánonu* vyjadroval výraz duše (nekľud a pohyb); využívaný už v *antike* (*Skopas*), v *renesancii* (*Leonardo*

da Vinci, Michelangelo, Raffael), *manierizme* (*fontainebleauská škola*, Tintoreto, El Greco), v ranom *baroku* (D.de Bologna); pozri *atituda*; porovnaj *kontrapost*, *gotické zakrivenie*, *figura piramidale*

figurácia - figuratívnosť

figurácia naratívna - naratívna figurácia

figurácia nová - nová figurácia/nový realizmus

figurálna hlavica - hlavica figurálna

figurálne sochárstvo - zobrazujúce ľudskú alebo zvieraciu postavu; v súvislosti so *starovekom* používaný termín *statuárne sochárstvo*

tzv. **figurálny portál** - tzv. *portál figurálny*

figuratívnosť/figurácia - z lat. figura – „podoba, tvar, obrazec, postava“; v súčasnom *dejepise umenia*, výtvarnej teórii a najmä kritike: maliarske, sochárske a grafické zobrazenie vychádzajúce zo zrakovej skúsenosti, zachovávajúce v rôznej miere zhodu so skutočnosťou ľudskej postavy aj vecí (predmetné zobrazovanie); protipólom je *abstrakcia/ nefiguratívnosť*

figurína - 1. *socha* užívaná v módnom návrhárstve a *reklame*; *manekýn*; pozri *manichino*, *mechanický balet*

2. sochy používané pri rôznych ľudových slávnostiach (*karnevaly* ap.); pozri španielske *fallas*; porovnaj *masky* 4

filatíl - textilná vzorka so stupňovitým riadkovaním, tvorená *väzbou* a kombináciou dvoch farieb v *osnove* a *útku* tzv. **filbert** - *štetec* so zaguľateným koncom

filc - plst'

Filé – Dudák v súvislosti s heslom *egyptská architektúra*: ostrovček na južnom okraji 1.nílskeho kataraktu (vodopád veľkých tokov, vodný prah) u Asuánu; chrámový komplex postavený v Neskorej dobe (doba *Ptolemaiovcov* a doba rímska; chronológia pozri *egyptské umenie*); nazvaný „*Perla Egypta*“, zasvätený bohyni *Éset*; chrámovému komplexu dominujú štyri *pylóny*, ďalej sú tu početné kaplnky s *kompozitnými* stĺpmi, *obelisky* a kolonády; architektonicky významnou stavbou je *Traianov kiosek*; ostrov Filé bol miestom posledného kultu starého egyptského náboženstva (pozri *egyptská mytológia*); zrušené cisárom Justiniánom v pol.6.st.po Kr.; v rámci medzinárodnej akcie UNESCO časť stavieb prenesená na susedný ostrov Agilkia a zvyšok zatopený asuánskou priehradou

filigrán - z lat. filum – „vlákno“, granum – „zrno“

1. jemná *zlatnícka* práca zo zlatých alebo strieborných nitiek (hladkých alebo so zrnkami (pozri *granulácia*) alebo *tordovaných*, spletených v ozdobné tvary, letovaných iba v mieste prekrývania; známa už 2 tis. pred Kr. (*Trója*); pozri *gombík*, *šperk*

2. spôsob výzdoby *iniciál* v gotickej *knížnej mal'be*; pozri *miniatúra*

3. *priesvitka/ vodoznak/ vodotlač*

Filip - apoštol Filip

Filipo Neri - (1515-1595); syn florentského právnika; venoval sa charitatívnej práci a po vysviacke založil bratstvo *oratoriánov*; jeho záľuba v uctievaní *Panny Márie* a povest' človeka, ktorý zakúsil extatické stavy, mali vplyv na jeho zobrazovanie: kľačiaci v modlitbe pred videním *Márie* a malého *Ježiša* s anjelmi (námet presne zodpovedá duchu *protireformácie*); oblečený do *ornátu*, na zemi pred ním leží *l'alia*; zobrazovaný aj pri videní počas *omše*, keď klesá do náruče anjelov; nápis: "Dilasti cor meum" (Dal si môjmu srdcu voľnosť) sa vzťahuje na jeho srdcovú chybu, ktorú vraj spôsobili extatické stavy; zobrazovaný často so svojim priateľom *Karlom Boromejským*; pozri *kresťanskí svätci*

Filištíni - *Pelištejci*; kmeň pravdepodobne pôvodu *ilýrskeho*, usadený od 13.st.pred Kr. v pobrežných mestách *Palestíny*; oslabený dlhými výbojmi so *Židmi* zanikol, asimiloval; *biblický* kmeň s ktorým bojoval a ktorý porazil kráľ *Dávid*; pozri *Betlehem*

film - 1. tvorivé dielo sprostredkujúce skutočnosť umeleckými prostriedkami, vznik v 90.rokoch 19.storočia; delí sa na *umelecký* (*hraný* a *animovaný film*) a *publicistický film* (*dokumentárny*, *spravodajský* a *reportážny film*, *náučný film*, *propagačný film*); ďalšie delenie na profesionálny a amatérsky film; pozri *kinematografia*, *cinema vérité*, *naturalizmus* 4., *neorealizmus*

2. priesvitný ohybný materiál s fotocitlivou vrstvou, ktorý sa podľa spôsobu použitia delí na formátovaný *filmpak*, *zvitkový film* (v páse, pozri *fotografia*), film kinematografický (s perforáciou); ďalšie delenie: farebný a čiernobiely film; pozri *pozitív*, *negatív*, *diapozitív*, *diafilm*; *fotografovanie*

3. tenký náter alebo vrstva farby, *atramentu* ap.

film animovaný - animovaný film

film čiernobiely - čiernobiely film

film d'art - histórii *kinematografie* označenie obdobia okolo r.1908, keď do tvorby, ktorá bola doteraz iba filmovou atrakciou, vstúpili aj divadelné herecké osobnosti (Sara Bernhardt), dramatici, spisovatelia; *film* prestáva byť anonymnou tvorbou, ale v titulkoch sa uvádzajú aj mená tvorcov

film dokumentárny - dokumentárny film

film kolorovaný - kolorovaný film

film náučný - náučný film

film nemý - nemý film

film plôškový - plôškový film

film - pravda - cinéma vérité

film propagačný - propagačný film

film publicistický - publicistický film

film reklamný - reklamný film

film revuálny - revuálny film

film siluetový - tieňový film/siluetový film

film spravodajský a reportážny - spravodajský a reportážny film

film strihový - strihový film

film širokouhlý - širokouhlý film

film tieňový - tieňový film/siluetový film

film trikový - trikový film

film umelecký - umelecký film

filmológia - filmová veda

filmotéka - filmový *archív*

filmová dekorácia - stavba vyrobená alebo upravená podľa návrhov filmových architektov pre vytvorenie prostredia pre natáčanie jednotlivých *záberov*; pre vytváranie *dekorácie* sa využíva ateliérový *fundus* (stavebné diely, *kulisy*, *praktikáby*); po konečnej povrchovej úprave sa dopĺňujú výpravnými prostriedkami; pozri *filmová maketa*, *umelecký film*

filmová interpunkcia - významové členenie, oddeľovanie alebo spájanie časovo a priestorovo oddelených scén (postupné nahrádzanie jedného záberu druhým za pomoci stierania alebo prelínania, postupného zotmievania jedného a presvetľovania druhého *záberu*)

filmová maketa - zmenšená reprodukcia predmetov, stavieb alebo krajín, používaná vo filmových trikoch *umeleckých filmov* (vojnové scény, fantastické filmy); umiestená pred kameru, perspektívne nadväzuje na reálnu časť *záberu*; pozri *filmová dekorácia*

filmové umenie - kinematografia

filmový obraz - reprodukcia deja na pohyblivý filmový pás vo forme jednotlivých obrazových políčok, ktoré zachycujú jednotlivé fázy deja; pozri kinematografia, film

filmový reál - reál filmový

filmový záber - klip; pozri *záber*

filmpak - svetlotesné balenie 12 kusov plochých fotografických *filmov* narezaných na *formáty* jednotlivých obrázkov; vkladané do špeciálnej kazety; umožňuje postupné naexponovanie jednotlivých plochých filmov

Filoktétés - v *gréckej mytológii* *thesalský* kráľ, chýrny lukostrelec, ktorého šípy (dar od *Hérakla*; pozri *Nessova tunika*), nikdy nechybili svoj cieľ; za výpravy Grékov proti *Tróji* ho uštipol had a druhovia ho zanechali na ostrove Lémnu; ale podľa *veštby Kalchása* iba *Héraklove* zbrane mohli zvíťaziť, preto ho *Odyseus* a *Neptolemos* dopravili pred *Tróju*, kde usmrtil pôvodcu *Trójskej vojny*, *Parida*

Filomélé - v *gréckej mytológii* 1.sestra *Prokné*, manželky tráckeho kráľa *Térea*; nakoľko jej švagor vyrezal jazyk, aby neprezradila jeho vinu, votkala tajomstvo do látky a tú poslala svojej sestre; sestry sa pomstili *Téreovi*, zabili mu syna *Itysa* a predložili jeho telo otcovi ako pokrm; aby zabránil pokračovaniu pomsty, *Zeus* premenil *Térea* v dudka, *Filomélé* v lastovičku a *Prokné* v slávika; pozri *metamorfóza*

2.podľa jednej verzie manželka kráľa *Menoitia* z *Opunta*, matka achájskeho hrdinu *Patrokla*

Filyra - v *gréckej mytológii* *Okeanovna*, matka *kentaúra Cheiróna*, ktorého porodila a *Kronovi*

fin de siècle - fr.; - „koniec storočia“; označenie dekadentnej kultúry z konca 19.storočia; pozri *dekadencia*

fine arts - anglický termín pre "krásne umenie"; pozri *výtvarné umenie*, *five arts*

Fineus - v *gréckej mytológii* odmietnutý nápadník *Perseovej* manželky *Andromedy*; *Perseus* ho premenil *Medúzinou* hlavou (pozri *gorgoneion*) na *kameň*; pozri *metamorfóza*

finisáž - dernisáž

fior di persico - dekoračný *mramor* sivobielej farby, z oblasti severného Talianska

firnis - *vernís*; franc. – „lak“; transparentné *pojidlo* na „spečatenie“ *olejomalby*; pozri *pojidlo olejové*

five arts - angl. – „päť umení“; v Anglicku zaužívaný termín pre "krásne umenia", do ktorých je zaradovaná aj *architektúra*; pozri *fine art*; *výtvarné umenie*

fixy - *flomaster*; *značkovače* s plstným hrotom, zvyčajne ide o farbivom s liehovým a iným alkoholovým riedidlom

fixatív - lat. *fixus* – „pevný, ustálený“; riedky roztok *pojidla*, ktorý jemne rozprášený, spevňuje *uhlovú kresbu*, *pastelovú* maľbu, kresbu *rudkou*, *ceruzou* ap.; spája čiastočky materiálu medzi sebou a súčasne je pripevňuje na *podklad*; fixatív objavený v 15.storočí; pomaly zasychajúce fixatívy zložené z odstredeného mlieka (ceruzová kresba), figového mlieka, *kaseínových* roztokov; rýchlo zasychajúce fixatívy zložené z liehových, benzínových a *živicových* roztokov (bežné zloženie: lieh a *šlak*); zvláštnym typom fixácie kresby z prírodného uhlu: pred použitím namočiť do ľanového oleja (*mastný uhol*); fixácia spočiatku uskutočňovaná namočením kresby do fixačného kúpeľa (malý *formát*) alebo parami *fixatívu* (veľký formát diela); v súčasnosti používané rozprašovače - *fixírky*, striekacie pištoly, spreje; silnejšia vrstva fixatívu spôsobuje stratu ľahkosti *rukopisu* a farebné zmeny; jemné fixatívy vyrábané z *mastixovej živice*; pozri *aerograf*, *fixovanie*

fixatív vodný - klasický *pastelový* fixatív v zložení:

- 1) 4% roztok želatíny vo vode s rovnakou prísadou liehu
- 2) 5-10% roztok kaseínu vo vode s malou prísadou liehu
- 3) 3-5% roztok akrylovej disperzie vo vode
- 4) 3-5% roztok polyvinilacetátovej disperzie vo vode

fixatívy rýchlo prchavé - typ *fixatívo*v užívaných pre *pastel*

- 1) 2% roztok mastixu v étere alebo v alkohole
- 2) 2% roztok *damary* v čistom benzíne
- 3) 3% roztok sandaraku v toluéne
- 4) 2% roztok bieleho *šlaku* v čistom liehu

fixatív z umelých živíc - používané v technike *pastelu*

- 1) 2,5% roztok polyvinylacetátu v acetóne
- 2) 7,2% roztok polyvinylbutyralu v alkohole
- 3) 2% roztok metymetakrylátu v chloroforme

fixírka - technická pomôcka na striekanie *fixatívu*; pozri *aerograf*

fixovanie - lat.*fixus* – „pevný, ustálený“

1. pevné stanovenie kľúčových miest v *kompozícii* výtvarného diela; porovnaj *ponderácia*
2. spevnenie kresbových a maliarskych materiálov (*uhol*, *pastel*, *rudka*, *ceruza*), prevádzané *fixatívom*

fiži/fiši - *jabó/žabó*; ozdoba ženských šiat v 2.pol.18.-1.pol.19. storočia v tvare nabieraného trojuholníka okolo krku, ramien a hrudi; pozri *móda*; *módny doplnok*